

JĀKS ROSĀRE

BAGĀTĪBAS ROKASGRĀMATA

Uzzini vairāk:
rosare.lv

Cienājamo lasītāj!

Šajā grāmatā esmu apkopojis informāciju par savu nozīmīgāko pieredzi un panākumiem, kā arī par neveiksmēm, lai šī grāmata kļūtu tieši tāda, kādu es būtu gribējis izlasīt sava ceļa sākumā. Ceru, ka tā jums palīdzēs vienmēr atcerēties par saviem sapņiem un sasniegt augstus mērķus!

Doties tālā ceļā ir grūti un biedējoši, tomēr pat 1000 km tāls ceļš vienmēr sākas ar pirmo soli (un plānu, kas sagatavots pirms došanās ceļā). Tāpēc ir tikai jāsāk, jo pirmais solis ir vissvarīgākais!

Sapņojiet lielus sapņus un neatlaidīgi mēģiniet tos īstenot!

Jaks

PIRMO REIZI
LATVIEŠU
VALODĀ

JĀKS ROSĀRE

BAGĀTĪBAS ROKASGRĀMATA

*Tas, ko mums skolā par naudu
nemācīja*

Šī grāmata ir paredzēta profesionālas un uzticamas informācijas sniegšanai par tajā iztirzāto tēmu. Tiesību akti un noteikumi laika gaitā mainās. Nemēdz būt divu vienādu situāciju, un konkrēti ieteikumi vienmēr jāsniedz, ņemot vērā attiecīgos apstākļus. Tāpēc lasītājiem iesakām apspriesties ar savu konsultantu, pirms ķerties pie ieguldīšanas. Autors ir pārliecināts, ka grāmatas sarakstīšanas laikā tajā sniegtie padomi bija patiesi. Vienlaikus autors neuzņemas nekādu atbildību par iespējamām kļūdām un maldiem. Šī grāmata tiek izplatīta ar nosacījumu, ka autors tajā nesniedz profesionālas konsultācijas. Autors arī neatbild par grāmatas satura izmantošanu, kā arī tajā netiek sniegti juridiski ieteikumi par noteiktu problēmu risināšanu.

Rikaks saamise õpik

© All international rights: Jaak Roosaare un Leguar Capital OÜ, 2014, 2018, 2023

All rights reserved.

ISBN 978-9916-9794-1-9

Translation copyright © 2024

No angļu un krievu valodas tulkojusi Inese Amoliņa-Hasnere

Redaktore Silvija Ozola

Noformējums Sandra Štikāne

Izdevniecība MontMasca, SIA

© Tulkojums latviešu valodā Izdevniecība MontMasca, 2024.

ISBN 978-9934-9039-4-6

SATURS

IEVADS	7
Mana personīgā pierdze	9
Kāpēc vēlēties kļūt bagātam?	20
Ko šajā grāmatā māca?	22
PIRMĀ DAĻA — KAS IR BAGĀTĪBA UN KĀ TO IZMĒRĪT?	25
Kā atpazīt bagātību?	26
Mērķi un to noteikšana	37
Kā kļūt bagātam?	53
OTRĀ DAĻA — KAPITĀLA UZKRĀŠANA	61
Kā sākt kontrolēt savus līdzekļus?	62
50 % klubs	81
Kā vairāk ietaupīt un mazāk tērēt?	86
Kā palielināt ienākumus?	119
Uzņēmējdarbība	144
Intervijas ar uzņēmējiem	147
Ko iesākt ar parādiem?	180
Septiņi soļi ceļā uz bagātību — Deiva Remzija stratēģija	196
TREŠĀ DAĻA — KUR UN KĀ INVESTĒT?	199
Pasīvo ienākumu instrumenti	200
Fiziska vai juridiska persona	206
Ieguldījumi un fondi	212
Dārgmetāli	233
Kriptoalūtas	238
Meža un lauksaimniecības zemes kā investīcija	245
Kreditēšana	261
Nekustamais īpašums	285
Pasīvo ienākumu radīšana, izmantojot akcijas	335
Mūžzaļais plāns pensijai	375
PAPILDUS LITERATŪRA	378

LATVIEŠU TULKOJUMA IEVADS

Mana pirmā grāmata tika publicēta Igaunijā 2013. gadā, un vajadzēja vairāk nekā 10 gadus, lai to iztulkotu latviski. No dienām, kad pārdevu grāmatas Amerikā, man ir daudz latviešu draugu, kuri nepārtraukti jautāja, vai viņi varētu iegūt tulkotu *Bagātības rokasgrāmatas* versiju. Daži pat izmantoja *Google Translate*, lai to izlasītu. Tāpēc esmu ļoti priecīgs, ka ar Silvijas palīdzību mana grāmata tagad ir pieejama arī latviešu lasītājiem.

Es domāju, ka Latvija un Igaunija ir ļoti līdzīgas, mums pat ir kopīga birža. Abās valstīs cilvēki 1990. gados sāka no nulles, un tagad abās ir miljonāri. Es arī domāju, ka problēma ar finanšu izglītības trūkumu nav unikāla tikai Igaunijā. Pat ASV skolās bērniem nemācīja, kā kļūt bagātiem kapitālismā vai kā likt naudai strādāt savā labā. Tāpēc es domāju, ka lasītāji atklās, ka šī grāmata ir ļoti piemērota arī Latvijas kontekstā!

Es arī gribu pieminēt, ka divi Latvijas uzņēmumi - *Olainfarm* un *SAF Tehnika* - bija vieni no maniem labākajiem ieguldījumiem akciju tirgū, sākot ieguldīt. Es abas akcijas nopirku 2010. gadā, kad tās bija tik lētas kā nekad agrāk. *SAF Tehnikai* bankā bija vairāk naudas nekā visa uzņēmuma vērtība! Ar *Olainfarm* bija līdzīgs stāsts. Es veicu visu iespējamo izpēti, ko vien varēju atrast, un pamatīgi ieguldīju abos uzņēmumos. *Olainfarm* man atnesa pieckāršu peļņu, bet *SAF Tehnika* - gandrīz desmitkārtīgu. Šie divi uzņēmumi manam ieguldījumam deva lielu grūdienu un palīdzēja vēlāk sākt ieguldīt nekustamajā īpašumā. Tāpēc esmu mūžīgi pateicīgs par lēto Latvijas akciju tirgu, un man jābūt pateicīgam par to, ka ne pārāk daudz vietējo investoru analizēja vai iegādājās Latvijas uzņēmumus, - citādi es nebūtu varējis tos iegādāties tik lēti.

Tāpēc manas grāmatas publicēšana latviešu valodā ir veids, kā atdot atpakaļ un nodrošināt, ka nākamreiz, kad tirgū būs lieliskas iegādes iespējas, Latvijas investori būs gudrāki.

Es ceru, ka esat gatavi mainīt savu (finansiālo) dzīvi, un aiziet!

Jaks

IEVADS

Jūsu rokās ir nonākusi grāmata, kas spēs pilnībā mainīt jūsu dzīvi. Esmu pārliecināts, ka šī rokasgrāmata dos jums daudz vairāk labuma nekā tās daudzās mācību grāmatas, ko lasījāt skolā. Es jūs iemācīšu, kā panākt, ka nauda strādā jūsu labā un ka jūs kontrolējat naudu, nevis nauda kontrolē jūs. Jo ātrāk sāksiet piemērot šajā grāmatā aprakstītos principus, jo vieglāk sasniegsiet finansiālo brīvību. Runā, ka ir vajadzīgs laiks un nauda, lai kļūtu bagāts. Tomēr bez naudas un laika ir vajadzīgas arī zināšanas. Laiks jums ir. Naudu dzīves laikā vienmēr var paspēt nopelnīt. Bet zināšanas jūs atradīsiet šajā grāmatā!

2012. gada pavasarī kādas vidusskolas skolēniem stāstīju par to, kā kļūt bagātiem. Man atvēlētajās 30 minūtēs paspēju izskaidrot dažus svarīgus principus, proti, kā kļūt par 50 % kluba biedru, kā radīt pasīvā ienākuma avotus un kā reinvestēt dividendes, līdz man sāka šķist, ka, jo vairāk es runāju, jo mazāk mani saprot. Kāpēc gan skolās nemāca, kā kļūt bagātam! Kad stunda beidzās, pie manis pienāca klases audzinātāja un matemātikas skolotāja vienā personā un atzinās, ka, neskatoties uz zināšanām savā priekšmetā, viņa par ieguldījumiem nezina pilnīgi neko. Un pavaicāja, vai tad tas neesot riskanti? Mēs vēl kādu brīdi turpinājām sarunu, līdz skolotāja man vaicāja, vai es varētu ieteikt kādu mācību grāmata, kas palīdzētu apgūt investēšanas pamatus. Manā galvā griezās neskaitāmu grāmatu virpulis, proti, visas tās grāmatas, ko jebkad biju lasījis par šo tematu. Tomēr, kā par nelaimi, neko konkrētu es ieteikt nevarēju. Nodomāju, ka zēl gan, ka nav tādas grāmatas, kuras nosaukums būtu *Bagātības rokasgrāmata*. Tieši tā tapa šī grāmata!

Pirmais izdevums tika publicēts 2013. gada pavasarī, un mazāk kā divu gadu laikā tika pārdoti 4000 tās eksemplāru. Es saņēmu desmitiem vēstuļu no cilvēkiem, kuri, iedvesmojušies no šīs grāmatas, bija sapratuši, kā panākt, ka nauda strādā viņu labā. Daudzi lasītāji pauda nožēlu, ka šādu grāmatu nebija izdevies izlasīt agrāk, piemēram, vidusskolā vai pat vēl agrāk. Tad

viņu finansiālais stāvoklis būtu bijis daudz labāks. Tā radās doma izplatīt šo grāmatu skolās, un, pateicoties sponsoru atbalstam, mēs nosūtījām vairāk nekā 5000 grāmatas eksemplāru uz visām Igaunijas skolām. Domāju, ka tieši tāpēc jaunā paaudze spēs rīkoties ar naudu daudz gudrāk nekā mēs!

Nākošie grāmatas laidieni tika publicēti 2014. un 2018. gadā, bet līdz 2023. gadam *Bagātības rokasgrāmatas* tirāža jau sasniedza 30 000 eksemplāru. Tādai mazai valstij kā Igaunija tas ir milzīgi daudz. Diemžēl, līdz šim šī grāmata nebija tulkota latviešu valodā, bet, pateicoties izdevniecībs *MontMasca* uzņēmībai, problēma nu ir risināta! Šīs grāmatas izdevums ir balstīts uz 2018. gada grāmatas versiju un ir ticis atjaunināts, lai atbilstu 2024. gada ekonomiskajai realitātei. Salīdzinājumā ar 2014. gada izdevumu tajā ir vairāk nekā 100 lappuses jaunu materiālu, piemēram, intervijas, kā arī lielāka vērtība ir pievērsta mērķiem, sapņiem un pašdisciplīnai. Jā, nauda dzīvē ir svarīga, tomēr tā nav pati svarīgākā lieta pasaulē. Tāpēc arī tēmu loks ir plašāks.

Visi dati un piemēri ir atjaunināti atbilstoši situācijai 2023. gada pavasarī un vasarā. Diemžēl, ieguldījumu pasaulē situācija mainās ātri, un nav iespējams pastāvīgi atjaunināt visus rādītājus. Turklāt jāņem vērā, ka es tomēr esmu investors, nevis rakstnieks. Tāpēc nevajadzētu aizmirst par vietni *roosaare.com* (igauņu valodā) vai *rosare.lv* (tulkojums latviešu valodā), kur es pastāvīgi izvietuju jaunākos materiālus un ieteikumus par ieguldījumiem.

Ceru, ka šajā grāmatā smelsieties iedvesmu un gūsiet pietiekami pārliecības, lai piespiestu naudu strādāt savā labā. Un nav svarīgi, vai jūsu sākuma kapitāls ir 10, 100 vai 1000 eiro. Ir svarīgi apgūt vajadzīgās prasmes un ievērot konsekvenci, jo ar laiku šīs summas palielināsies un par kļūdām būs jāmaksā dārgāk. Kā arī laika kļūs aizvien mazāk!

Priecīgu lasīšanu!

Jāks Rosāre, investors un 50% kluba biedrs no 2002. gada.

MANA PERSONĪGĀ PIEREDZE

Ir 1992. gada vasara. Igaunijā ir ieviesta sava valūta, un beidzot veikalā var iegādāties visu, ko vien sirds kāro. Protams, ja pietiek naudas. Vismaz maniem vecākiem nepietika. Atceros, kā kopā ar ģimeni atpūtāmies pie vectētiņa Pērnavā, un mums nebija naudas, lai nopirktu eļļu un izceptu kartupeļus. Nācās izmantot margarīnu. Atceros, ka vēroju saldējuma pārdevēju pludmalē un brīnījos, ka nav žēl tērēt veselas piecas kronas par importa saldējumu! Man visai atvaļinājuma nedēļai piešķīra tikai piecu kronu kabatas naudu, un divas kronas jau biju iztērējis, lai nobrauktu no jaunā kalniņa jūras krastā. Naudas *Ingman* saldējumam vairs nebija. Bērniībā (man tad bija 10 gadi) vasara šķita priecīgu notikumu pārpilna, un es pat nebūtu pamanījis naudas trūkumu, ja mani vecāki par to pastāvīgi nekašķētos un nestrīdētos. Mamma un tētis katru dienu runāja vien pat to, cik viss dārgs un uz kā rēķina vēl varētu iekonomēt. Tomēr, lai kā viņi necenstos, mēneša beigās naudas nekad nebija. Māte vienmēr teica: “Kad kļūsim bagāti, tad gan nopirksim...”

Pēc dažiem mēnešiem, kad jau bijām atgriezušies Tartu, dzirdēju, kā abi vecāki strīdas virtuvē. Devos noskaidrot, kas par lietu, un šausmās sastingu — caur stikla durvīm ieraudzīju, ka tēvs stāv virtuves vidū ar asiņainu nazi rokās. Izrādījās, ka viņš bija mēģinājis pārgriezt kečupa pudeli, lai izkasītu pēdējo lāsīti.

Tomēr manis aprakstītais nav nekas unikāls — tajā laikā nabadzībā grima vai visa Igaunija. Laikam jāsaka paldies šiem grūtajiem laikiem, jo tieši tad manī dzima vēlme kļūt bagātam. Tik bagātam, lai veikalā pirktu visu, kas kārojas, nevis tikai nocenotās preces. Tik bagātam, lai ar ģimeni dotos atvaļinājumā un nebūtu jāskaita pēdējais cents, strīdoties par naudu. Tik bagātam, lai, izvēloties restorānu, nebūtu uzreiz jāskatās uz

cenām. Izklausās pazīstami? Vai jums kādreiz ir ienācis prātā, ka dzīve var piedāvāt ko vairāk, nekā varat atļauties šobrīd? Ja jā, jūs lasāt īsto grāmatu.

Esmu dzimis 1982. gadā, proti, esmu no paaudzes, kas visai neskaidri atceras laiku, kad mums bija rubļi. Toties ļoti labi atceras kronas un dzīvo eiro laikmetā. Es par to tikai priecājos, jo reti kuram, nesasniedzot trīsdesmit gadu vecumu, ir izdevies piedzīvot veselas trīs dažādas valūtas!

Cik atceros, mani vienmēr ir saistījušas bankas, nauda un investīcijas. Šķiet, ka tad, kad man bija vien 10 vai 11 gadu, no tēta dāvanā saņēmu *Ekonomikas mācību grāmatu*, kas vienmēr atradās uz mana rakstāmgalda. Jau pamatskolā skaidri zināju, ka studēšu ekonomiku un strādāšu bankā. Nē, es būšu bankas prezidents! Mums ar jaunāko brāli allaž mīļākās bija spēles “pa veikaliem un bankām”. Es pat uzzīmēju bankas karti, ar kuras palīdzību brālis, kurš bija par mani piecus gadus jaunāks, varēja manā kontā iemaksāt vai izņemt naudu. Kopā ar klasesbiedru mēs uzzīmējam savu *Monopolu*, kura lodziņos ierakstījām visus mums zināmos uzņēmumus. Spēles pamatni salīmējām no astoņām A3 lapām, un tās izgatavošanai bija nepieciešami vairāki mēneši. Beigu beigās spēle bija tik milzīga, ka to spēlēt īsti vairs negribējās. Man patika zīmēt spēļu naudu, bet vēlāk arī savas akcijas un obligācijas, ko izmantot mūsu spēlēs. Vārdu sakot, jau no mazām dienām biju tāds kā ieguldījumu fanātiķis.

Savā ceļā uz bagātību esmu izmēģinājis daudzus un dažādus paņēmienus. Pirmo reizi jutos bagāts jau agrā bērnībā — vasarās dzīvoju pie vectēva, kuram piederēja autoveikals no kura pārdeva ēdienu. No rīta vectēvs piebrauca pie pieturas mūsu ielā. Es ielecu busā un izvēlējos vairākas biežpienmaizītes vai maizītes ar ievārījumu. Maksāt nevajadzēja. Tomēr kādu reizi izdomāju pacienāt arī visus ielas puikas. Es kļuvu par populārāko šīs ielas iemītnieku. Tomēr vakarā mani gaidīja

KO ŠAJĀ GRĀMATĀ MĀCA?

Šī grāmata sastāv no trīs daļām. Tās var lasīt vienu pēc otras. Tomēr, ja jūs vairāk interesē tieši investēšana, pirmās divas daļas varat izlaist.

Pirmajā daļā mēs sīkāk runāsim par to, kas ir bagātība, kā to izmērīt, kā noteikt finanšu mērķus un kā sekot savam progresam. Šī procesa rezultātā jums būtu precīzi jāsaprot sava finanšu situācija un sasniedzamais mērķis.

Otrajā daļā mēs parunāsim par svarīgāko bagātības radīšanas modeļa faktoru — uzkrājumiem. Jo nav iespējams kļūt bagātam, naudu nekrājot. Jūs arī uzzināsi, kā tikt vaļā no parādiem un kā vajadzības gadījumā palielināt ienākumus. Šajā daļā ir arī iekļauti ieteikumi par to, kā kļūt par veiksmīgu uzņēmēju. Es vēlos panākt, lai šīs daļas beigās jūs gribētu pievienoties 50 % klubam un uz visiem laikiem mainītu savu dzīvi (un savu pēcteču dzīvi).

Trešajā daļā mēs beidzot apspriedīsim investēšanu un to, kā gūt pasīvo ienākumu un gūt finansiālo brīvību. Tāpat sīki apspriedīsim kredītēšanu, nekustamā īpašuma iznomāšanu un akcijas, par kurām maksā dividendes. Īsi pieskarsimies arī zeltam, mežiem un lauksaimniecības zemēm. Šajā daļā ir pieejami konkrēti instrumenti, kas ļauj sasniegt finanšu mērķus. Papildus teorijai es arī sniedzu daudzus reālu darījumu piemērus. Gudrie mācās no citu kļūdām, un tāpēc jums ir lieliska iespēja ietaupīt naudu, ko par tādām pašām kļūdām varētu nākties maksāt, tās pieļaujot.

Šajā grāmatā ir daudz uzdevumu, kuru atbildes ir nopietni jāapsver. Uzreiz varu teikt, ka lielākoties lasītāji šos uzdevumus nepilda, jo ir slinkums. Bet mēs jau zinām, ka vairums cilvēku nav bagāti...

RŪPĪGI PADOMĀ PAR ŠIEM JAUTĀJUMIEM UN SNIEDZ ATBILDI

1. Kāpēc man ir svarīgi būt bagātam(-ai)?

.....

.....

.....

2. Kāpēc man nepatīk nabadzība?

.....

.....

.....

3. Ko es gribētu dzīvē panākt un ko es izdarītu, ja man būtu neierobežots naudas daudzums?

.....

.....

.....

4. Kur es strādātu, ja man būtu tik daudz naudas, ka varētu atļauties nestrādāt?

.....

.....

5. Ja man būtu pietiekami daudz naudas, lai dalītos ar citiem, kam es šo naudu dotu?

.....

.....

.....

6. Kādas attiecības ar naudu ir maniem radniekiem un ģimenes locekļiem?

.....

.....

.....

7. Kādus labos/sliktos ar naudu saistītos ieradumus esmu ieguvis(-usi) mājās?

.....

.....

.....

8. Kādus ieradumus es gribētu iemācīt saviem bērniem?

.....

.....

.....

.....

PIRMĀ DAĻA
KAS IR BAGĀTĪBA UN KĀ TO IZMĒRĪT?

KĀ ATPAZĪT BAGĀTĪBU?

2006. gada jūlijs. *Newton apgabals, Indīanas štats, ASV*. Jau piekto reizi piedalos studentu vasaras programmā *Southwestern* — apciemoju dažādas mājas un pārdodu izglītojošas grāmatas. Ir četri pēcpusdienā, un es no lauku ceļa nogriežos uz grants pievadceļu, kas ved tieši uz māju netālu no šosejas. Māja izskatās kā parastas mājas un dzīvojamā vagoniņa hibrīds, un tās priekšā mētājas salūzušas bērnu rotaļlietas un vecs velosipēds. Zālējā pie mājas ir novietots vecs, netīrs džips. Es klauvēju pie durvīm, un laipnā saimniece mani aicina iekšā. Šī māja nebūt nav tīrības un kārtības piemērs, jo visur mētājas nevajadzīgas mantas un vadi. Sieviete ar roku notrauc no galda mantas un sauc vīru un divus dēlus, lai aplūkotu manas grāmatas. Kā ierasts, es parādu preces un savā prātā apsveru, vai ir vērts rādīt visu komplektu vai tikai lētākās grāmatas. Man šķiet, ka naudas šai ģimenei nav pārāk daudz. Galvā šaudās vairāki jautājumi, piemēram, kāpēc visa ģimene četros pēcpusdienā ir mājās? Vai viņiem uz darbu nav jādodas? Kāpēc viņiem nav liela televizora un skaistas mašīnas? Kāpēc viņu māja ir tik maziņa un nekopta? Tomēr izlemju viņiem parādīt sava piedāvājuma naglu — grāmatu komplektu par 360 dolāriem. Es vēl neesmu pabeidzis, kad saimniece jau jautā: “Cik?” Es skaidroju, ka mūsdienās viss, kas saistīts ar izglītību, ir dārgs. Un nosaucu cenu. Sieviete māj ar galvu un no atvilktnes izņem čeku grāmatiņu. Izrakstot čeku uz mana vārda, viņa smaida un saka, ka varot likties, ka viņi dzīvo nabadzīgi, tomēr viņi zina naudas vērtību. Un ka viņu finanšu stāvoklis ir labāks kā ģimenēm, kas dzīvo nedaudz tālāk pilīm līdzīgās mājās pie golfa laukuma. Ģimenes tēvs man uzsit uz pleca un novēl veiksmīgu vasaru. Pēc pāris dienām no kaimiņiem es uzzināju, ka šai ģimenei pieder viens no lielākajiem dārzkopības uzņēmumiem visā apvidū.

Cilvēki bieži iedomājas, ka bagātība nozīmē milzīgu māju, dārgu mašīnu un visu savu vēlmju apmierināšanu. Savā ziņā tā ir, tomēr daudziem, kas šādi šķiežas ar naudu, ir lieli parādi vai viņu šķietamā bagātība izrādās neīsta. Un ir arī daudz pretēju piemēru, kad šķietami taupīgi dzīvojoši cilvēki patiesībā ir bagāti un finansiāli brīvi. Daudzi sāk dzīvot bagāti, pirms kļuvuši par bagātniekiem, tā arī nekad šo finansiālās brīvības līmeni nerasniedzot.

Kas ir bagātība? Ja bagātību būtu jāapraksta finansiālā izteiksmē, man tā visupirms nozīmētu brīvību. Tādu brīvību, kad cena un ar naudu saistītās bažas nav galvenais izvēles kritērijs. Viena bagātības definīcija varētu būt šāda: “Cilvēks ir bagāts tad, kad nav jāsatraucas par naudu.” Attiecīgi var secināt, ka katram ir savs bagātības līmenis — bagāts var būt arī tas, kuram maz naudas, bet arī zemas prasības. Bagātība nav skaitļi tabulās — dažādiem cilvēkiem ir dažāda izpratne par bagātību, kas laika gaitā mainās. Kad biju mazs, domāju, ka bagāts ir tas, kurš var nopirkt tik konfekšu, cik vēlas. Kad kļuva vecāks, bagātība nozīmēja spēju nopirkt pietiekami dārgu auto. Kļūstot vēl vecākam, bagātība bija miljons eiro kontā, lai no procentiem varētu segt visus ikdienas izdevumus. Bagātība nav kāpiens kalnā, bet gan tā virsotne!

Bagātība ir prasmes un domāšanas veids, nevis lieli ienākumi vai uzkrājumi kontā. Tas pats attiecas arī uz nabadzību. Bieži notiek tā, ka kāds nabadzīgs cilvēks laimē lielu vinnestu, bet pēc gada izrādās vēl nabagāks kā iepriekš. ASV klausījās kādu radio raidījumu, kura viese bija laimējusi 1,1 miljonu dolāru un mazāk kā gada laikā visu šo summu iztērējusi par apģērbu un dažādām skaistām lietām. Pēc tam bija noticis kas šķietami neiedomājams — viņa vēlreiz bija laimējusi miljonu, tomēr brīdī, kad viņu uzaicināja uz radio, strādāja ātrās ēdināšanas restorānā un gatavoja sviestmaizes, lai samaksātu savus parādus. Iedodiet nabagam bagātību, un jau pavisam drīz viņš būs kļuvis vēl nabagāks!

Ietaupījumiem veltīto nodaļu es gribētu beigt ar diviem lieliskiem piemēriem par cilvēkiem, kuri visu mūsu apspriesto ir īstenojuši dzīvē. **Jonatāns Ūsvāli** (*Joonatan Uusväli*)— diezgan labi zināms igauņu mazais investors, kuram izdevies ietaupīt neticami lielu savu ienākumu daļu. *Investoru klubā* viņš vairākas reizes ir ticis nosaukts par “Mēneša taupītāju”, kā arī ir piedalījies radio radījumā stacijā *Äripäev Eetris*.

Marko Oolo — Igaunijas *Investoru kluba* radītājs, kurš aktīvi aicina investēt un par investēšanas pamatiem ir apmācījis vairākus simtus cilvēku. *Investotu klubs* un tā biedri atbalstīja iniciatīvu uzdāvināt šo grāmatu tūkstošiem skolēnu Igaunijā. Arī pats Marko ir lielisks piemērs, jo viņš ir pievienojies 50 % klubam un diezgan labi organizē savas finanšu lietas.

Jonatāns Ūsvāli

Kas esi un ar ko nodarbojies?

Mans vārds ir Jonatāns, un es izstrādāju datorprogrammas gandrīz kopš dzimšanas — cik vien sevi atceros, mani vienmēr ir interesējuši datori. Pirmais dators (šķiet, ka 1984. gada izlaiduma) mums mājās parādījās 1998. gadā, kad man bija tikai septiņi gadi. Pats tas neko nedarīja, un es sapratu, ka būs jāpieliek pūles, lai tas sāktu darboties. Tad arī radās mana interese par programmēšanu.

Es sāku nodarboties ar programmēšanu 12 gadu vecumā tālajā 2003. gadā. Tomēr tikai 2009. gadā es oficiāli sāku strādāt kā izstrādātājs, un kopš tā laika mans darbs vienā vai otrā veidā ir bijis saistīts ar *FinTech* nozari.

2014. gadā izlēmu, ka mans CV izskatītos labāk, ja izglītības sadaļā būtu kas vairāk par tehnikumu, un es devos mācīties, lai kļūtu par IT risinājumu izstrādātāju. Mācības universitātē palīdz ne tikai uzlabot CV, bet arī novērst zināšanu trūkumus — kad mācies pats, no šādiem trūkumiem nav iespējams izvairīties.

Nedaudz parunāsim par bērniību. Atceries, kādas bija jūsu attiecības ar naudu bērniībā? Vai jūsu ģimenē par to runāja?

Mums vienmēr bija maz naudas. Vidēji man bija mazāk lietu kā pārējiem bērniem. Ļoti labi atceros, ka domāju, ka produktus noteikti nav vērts iegādāties, jo tos taču apēd un nākošajā dienā mēs pat neatceramies, ko esam ēduši. Laikam tāpēc man ir šī sajūta, ka nauda jāiegulda tā, lai tās vērtība nemainītos. Kamēr citi bērni pirka čipsus un limonādi, es krāju vai pirku, piemēram, Lego konstruktorus. Man izsniedza noteiktu kabatas naudas summu. No sākuma katru darba dienu es saņēmu vienu kronu, bet pēc tam septiņas kronas nedēļā. Laika gaitā šī summa palielinājās, bet principā kabatas naudu man izsniedza katru nedēļu.

Manā ģimenē par naudu īpaši nerunāja. Kad biju mazs un kaut ko vēlējos, man parasti atbildēja, ka tam neesot naudas. Māte un tēvs dažkārt runāja par naudu savā starpā, lai gan ģimenes grāmatvedis bija tēvs, kurš arī pieņēma gandrīz visus lēmumus. Kad tika spriests par kabatas naudu, viņš pasauca mani un brāli, lai gan kopumā mēs par naudu runājām reti.

Atceros, ka tēvs sastādīja budžetu, kuru nedrīkstēja neievērot. Tāpat atceros, kā viņš veikalā iepirkās — no sākuma izvēlējās pirmās nepieciešamības preces un tikai tad pirka pārējās nepieciešamās lietas, ja tam bija atlikusi nauda. No sākuma viņš visu pierakstīja piezīmju blokā, bet pēc tam, kad darbā izsniedza mobilo tālruni, visas cenas ierakstīja tur, izmantojot kalkulatoru. Vakaros viņš vienmēr pierakstīja, cik daudz un par ko attiecīgajā dienā ir maksāts. Man nav šāda budžeta, tomēr jau kopš bērniības esmu pieradis skaitīt naudu.

Vai atceries pirmo nopelnīto naudu?

Sākumskolā es dalīju automazgātuves skrejlapas, saņemot 25 kronas stundā un aptuveni 100 kronas dienā, kas tajā laikā bija milzīga nauda. Mana nauda galvenokārt nonāca krājkasē, kamēr mans brālis pirka čipsus un limonādi. Es labāk iegādājos Lego, lietotus datorus vai vecus klēpj datorus vietnē *osta.ee*. Mēs ar draugiem pastāvīgi "nodarbojamies ar biznesu", pērkot un pārdodot datorus vai ar tiem apmainoties.

Kā sāki investēt?

Es uztveru investēšanu kā naudas ieguldīšanu ar plānu un mērķi.

2009. gadā, kad pirmo reizi parādījās *Bondora**, sāku to lietot un ieguldīju noteiktu naudas summu. Tajā laikā man nekādas stratēģijas nebija, es vairāk vēlējos atrast iespēju, kā izmantot savu naudu. Kādā brīdī *Bondora* ieguldītās naudas vērtība vairs nepalielinājās. Es to neizņēmu, bet sāku izmantot investīciju automātiskās sadalīšanas funkciju. 2014. gadā pirmo reizi nonācu situācijā, kas dzīvoju viens pats. Sāku domāt, kā sakārtot lietas tā, lai viss notiktu kā pa diedziņu. Pusgada laikā izlasīju visus igauņu blogus par investīcijām un šajā laikā krāju naudu. Secināju, ka vēlos ieguldīt Baltijas biržas akcijās, un izstrādāju savu sistēmu. Pamatā vēlējos pirkt tādu uzņēmumu akcijas, kas maksāja dividendes, kas bija lieli, darīja kaut ko labu un pareizu un ātri nepazustu no tirgus. Ņemot vērā šos nosacījumus, es izlasīju vairāku Baltijas biržā kotētu uzņēmumu gada pārskatus par pēdējiem trīs gadiem, lai saprastu pilnīgi visus rādītājus. Pēc tam mēģināju ieklausīties savā intuīcijā — vai šis ir tas uzņēmums, par kura akcionāru vēlos kļūt? Jeb — vai es pats būtu tādu pašu uzņēmumu izveidojis attiecīgajā jomā? Ja atbilde bija jā, akcijas nonāca manā portfelī. Tas nebija pārāk grūti. Kad lasu pārskatus, tur ir daudz ciparu un terminu, kurus nezinu, lai gan Google vienmēr ir gatavs nākt palīgā.

Algoritms bija šāds: papildinot portfeli ar jaunu summu, es mēģināju saglabāt sākotnējo akciju attiecību. Pastāvīgi mēģinu panākt jaunu līdzsvara punktu, bet akcijas nekad nepārdodu. Piemēram, iegādājos divu uzņēmumu akcijas, katram tērējot 100 eiro (kopā 200 eiro). Ja pirmā uzņēmuma akciju vērtība portfelī samazinās līdz 90 eiro, bet otra uzņēmuma akciju vērtība palielinās līdz 110 eiro, attiecība mainās. Kad man ir nākošie 200 eiro, pirmā uzņēmuma akcijas iegādājos par 110 eiro, bet otrā — par 90 eiro, lai atrastu jaunu līdzsvara punktu, jo tad manā akciju portfelī katra uzņēmuma akciju vērtība ir 200 eiro un attiecība atkal ir 50:50. Tomēr es nekad akcijas nepārdodu pat tad, ja

* Igaunijas pūļa jeb kolektīvās finansēšanas platforma, kad dod iespēju investoriem finansēt nelielus kredītus.